

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

שער
שלישי

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

אגרת התשובה

(חלק יט שיחה ב)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים וארבע לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות

שבוע פרשת האזינו, שבת תשובה, ביח תשרי, ה'תשפ"ד (ב)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2023
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

אגרת התשובה * ב

תשובה⁵: תשובה עילאה גופא היא בכינה (ה"א עילאה), ובעל תשובה עילאה הוא בחכמה (י"ד), ולפ"ז אינו מוכן: מהו טעם החילוק, שאצל הרמז על תשובה תתאה נקט אדה"ז לשון המרמזת על שתי הבחינות – תשובה תתאה גופא (מלכות) ובעל תשובה תתאה (יסוד ז"א), ואילו בהרמז על תשובה עילאה אומר „בהרחבת הביאור“, המרמז רק על תשובה עילאה (בינה) גופא, ולא על הבחינה ד„בעל תשובה עילאה“ (חכמה)⁶?

(5) לקו"ת שם עה, ב.

(6) בפשטות י"ל, ע"פ המבואר בלקו"ת שם „ואעפ"כ אמר כאן רק שלשה מדריגות בתשובה כי או"א הן תרין רעין דלא מתפרשין ע"כ הם שניהם מדרגה אחת בכלל“.

ויש להוסיף שב„בהרחבת הביאור“ מרומזת גם בחי' חכמה. כי „הבאר השלישי שחפר יצחק שקראו רחובות“ [המרומז ב„בהרחבת הביאור“ (לקוטי לוי"צ לתניא שם)], עם היותו (בעיקר) בחי' בינה, שייך הוא גם לחכמה (ראה תורת לוי"צ ריש ע' כג. ע' כח. וראה גם שם ע' כא בפירוש הכתוב „כי עתה הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ“ שנאמר (תולדות כו, כד) גבי באר זה: „ופרינו דוקא שיוצא ממנו טיפת זרע“ – והרי טיפת הזרע שייכת לחכמה, אות י' שהיא כדמות טיפה (לקוטי לוי"צ לתניא שם – בהערה שלפנ"ז).

ועפ"ז יומתק גם מ"ש באגה"ת כאן „בהרחבת הביאור“ – ולא „בהרחבה“ – שיי"ל, דהוספת תיבת „הביאור“ היא בכדי לרמז (גם) על חכמה. ולהעיר גם מזה ש„הביאור“ [הרומז (גם) לחכמה] הוא משרש „באר“ המורה על מלכות (כנ"ל בפנים מהערת אמו"ר) – והרי מלכות

א. באגרת התשובה ריש פרק ד' כתב אדה"ז: „ואולם כל הנ"ל [היינו הפרטים בנוגע לתעניות של תשובה, המבוארים באגה"ת פרק ב'ג] הוא לגמר הכפרה כו' אחר התשובה כו' אמנם התחלת מצות התשובה ועיקרה כו' [שזהו ענין התשובה גופא] ההכרח לביאור היטב בהרחבת הביאור, בהקדם מ"ש בזוה"ק² בביאור מלת תשובה ע"ד הסוד. תשוב ה'! ה' תתאה תשובה תתאה. ה' עילאה תשובה עילאה“.

ובהערות אמו"ר כאן³ מבאר, שב' הלשוניות, „לבאר היטב“ ו„בהרחבת הביאור“ הם „לנגד הב' בחי' תשובה שנקט אח"כ תשוב ה' תתאה, תשוב ה' עילאה“: „ה' תתאה הוא מלכות, ובה הוא באר היטב, באר מלכות, היטב יסוד ז"א . . והוא תשובה תתאה, [באר] ה' תתאה דמלכות [וזהו תשובה תתאה גופא הקשורה עם מלכות, ה']], היטב הוא בעל תשובה תתאה [הקשור עם] יסוד [ו']⁴ שהוא בעל דמלכות . . בהרחבת הביאור הוא לנגד תשוב ה' עילאה דבינה, כי בינה הוא בחי' רחובות“.

וצריך ביאור: גם בתשובה עילאה יש שני פרטים – תשובה (גופא) ובעל

(* התרגום לשלשן הקודש נעתק כאן מלקו"ש חל"ט ע' 128 ואילך. המו"ל.

(1) כי הענין עצמו כבר הובא בפ"א.

(2) ראה רע"מ פ' נשא קכב, א. ככג, א.

(3) לקוטי לוי"צ על תניא ע' כט.

(4) לקו"ת בלק עה, א – הובא בלקוטי

לוי"צ שם.

(* בתורת לוי"צ שם: רע. והוא טה"ד וצ"ל: זרע.

גם צריך להבין:

ע"ד הסוד מוכרחת (גם) בשביל הסברת „מצות התשובה“ (דהיינו הציווי שהאדם צריך לקיים) – ועוד זאת, שהקדמה זו מוכרחת אפילו להסברת „התחלת מצות התשובה ועיקרה“.

ג. זאת ועוד:

אדה"ז מביא מ„זוה"ק" לא רק „ביאור מלת התשובה ע"ד הסוד תשוב ה" אלא גם שיש בזה שתי דרגות, תשובה תתאה ותשובה עילאה, שמה מובן, שבשביל הסברת „התחלת מצות התשובה ועיקרה“ דרושה גם הקדמת הביאור בהדרגה דתשובה עילאה.

וצ"ב: החילוק בין שתי הדרגות דתשובה תתאה ותשובה עילאה מבואר להלן באגה"ת¹⁰, דתשובה תתאה היינו מה שהאדם שב למעמדו ומצבו הקודם כפי שהי' קודם החטא – „לרחוץ ולנקות נפשם מלבושים הצואים“, ותשובה עילאה (הבאה לאחרי תשובה תתאה) היא השבת הנפש „למקורה כו' כמו שהיתה מיוחדת בו ית' בתכלית היחוד בטרם שנפחה ברוח פיו ית' לירד למטה ולהתלבש בגוף האדם“.

ואינו מובן: כיצד אפשר לומר (כנ"ל ריש ס"א), שהענינים הבאים „לגמר הכפרה ומירוק הנפש“ (כדי שהי' „מרוצה וחביב כו' כקודם החטא“¹¹) הם „אחר התשובה“, ואינם בכלל „מצות התשובה“; (וביאור ה) ענין דתשובה

התיבות „לבאר היטב בהרחבת הביאור“ קאי (בפשטות) על „מ"ש בזה"ק בביאור מלת תשובה ע"ד הסוד כו" – ואילו מלשון אדה"ז „בהקדים מ"ש בזה"ק כו" משמע, שע"י ההקדמה „מ"ש בזה"ק כו" בא לבאר (ב"באר היטב בהרחבת הביאור“) ענין אחר.

ב. נוסף על דיוקים הנ"ל, יש להבין כללות הענין המבואר כאן, שבכדי להבין „התחלת מצות התשובה ועיקרה כו' – ההכרח לבאר כו' בהקדים מ"ש בזה"ק בביאור מלת תשובה ע"ד הסוד“ – דלכאורה:

ביאור „מלת תשובה ע"ד הסוד“ – „תשוב ה" – מדגיש רק מה שנפעל ע"י תשובה (שע"י עבירה מורידים אות ה"א תתאה (שהיא השכינה) בגלות, וע"י „תשובה נכונה“ – „תשוב ה"א תתאה מבחי' גלות“), אבל אינו מוסיף⁸ שום ביאור או הוספה (עיקרית עכ"פ) במצות התשובה גופא (שהאדם חייב בה), לגבי מ"ש אדה"ז כבר לעיל⁹ ש„מצות התשובה . . היא עזיבת החטא כו' שיגמור בלבו בלב שלם כו“.

אבל מלשון אדה"ז „התחלת מצות התשובה ועיקרה כו' ההכרח לבאר כו' מלת התשובה ע"ד הסוד“ משמע, שהקדמת הביאור של מלת תשובה

וחכמה שייכות זלי', כדלקמן סעיף יג ובהערות שם.

(7) אגה"ת פ"ו.

(8) והמבואר בפ"ז הוא רק „ת"ך כו' איך לבוא לבחי' תשובה כו" – אבל ראה בארוכה לעיל ס"ע 79 (ס"ב) ואילך.

(9) פ"א (צא, א).

(10) פ"ח.

(11) אגה"ת רפ"ב. והכוונה כאן (פ"ד) ב„כמ"ש לעיל“ (לכאורה*) היא לרפ"ב.

(* בהגהות הצ"צ (קיצורים והערות לתניא ע"ט) על התיבות „כמ"ש לעיל מהגמ"י“: „תחלת פ"א בהגהה, וספ"א וספ"ב“. וצ"ע.

מ"ר"מ פ' נשא¹⁶ ד, תשובה עילאה היא דיתעסק באורייתא כו"ל].

ויש לומר (א' מהביאורים) בזה:

בהעבודה של קיום המצות בא לידי ביטוי ענין הביטול וקבלת עול מלכות שמים, שהאדם מוכן לציית לכל ציוויי הקב"ה, אפילו כשקשור עם קישויים – כמו עבד המציית לציווי האדון, מבלי להתחשב עם שום חשבונות.

משא"כ הביטול ב, עסק התורה" הוא מה ש, דבר ה' זו הלכה היא היא . . המדברת מתוך גרונו". שלכן אמרו „מאן מלכי רבנן"¹⁷, כי מצד הביטול הנ"ל בעסק התורה אינו רק „כעבד המקיים מצות המלך", אלא שמציאותו גופא היא ה, „מלך"¹⁸.

ויש לומר, שביטול זה (בעסק התורה) הוא משרש הנשמה כפי שהיתה „בטרם שנפחה כו"ל: מצד בחינת הנשמה כפי שירדה למטה, הרי (בלשון התניא¹⁹) „נשמת האדם אפילו הוא צדיק גמור כו' אינה בטילה במציאות לגמרי כו' להיות לאחדים ומיוחדים ביחוד גמור כו"ל; משא"כ ביטול ויחוד הנ"ל בעסק התורה, בא מהארת בחינת הנשמה כפי שהיא „בטרם שנפחה", שאז היתה „מיוחדת בו ית' בתכלית היחוד".

תתאה" (שבלקו"ת שם עה, א) – והרי הענין ד, תשובה עילאה" באגה"ת שם הוא ביאור על ענין תשוב ה' עילאה שבפ"ד, היינו תשוב ה' עילאה לגבי יו"ד (וכמבואר גם בלקו"ת שם עה, ב), שע"י עסק התורה נעשה יחוד י"ה).

(16) בוח"ג קכג, סע"א.

(17) כ"ה בתו"א שבהערה הבאה (ובכ"מ) ע"פ

גיטין סב, א.

(18) תו"א וישב כז, ב. ולהעיר מתניא פכ"ג.

(19) פלה" (מד, סע"א ואילך).

עילאה [השבת הנפש למקורה כו' כמו שהיתה כו' בטרם שנפחה כו', ענין שצ"ל גם במי שלא חטא מימיו¹², ואינו נוגע כלל לכאורה לתיקון החטא] נוגע למצות התשובה¹³, ואפילו ל, התחלת מצות התשובה ועיקרה"¹⁴?

ד. הביאור בכל הנ"ל יובן בהקדים המבואר בכ"מ¹⁴ שתשובה תתאה קשורה עם העבודה ד, „סור מרע ועשה טוב" – קיום המצות, ותשובה עילאה – עם עסק התורה [כהובא גם להלן באגה"ת¹⁵]

(12) ראה לקו"ת שם (עד, א), ש, התשובה השלישית" היא בחי' תשובה עילאה – שם עה, ריש ע"ב], „אין ר"ל על עבירות ח"ו . . אף שהוא עושה טוב ומקיים המצות כו"ל. ובדרושים לש"ש סו, ג: תשובה היא להשיב נפשו . . אל מקורה ושרשה . . ולכן ניתקנו עשיית ויהו"כ"פ גם לצדיקים גמורים . . והוא בחי' תשובה עילאה. וראה גם תו"א מה, א. לקו"ת ר"פ האזינו. ובכ"מ. (13) בשאלה זו – ב' פרטים: א) תשו"ע שענינה היא השבת הנפש למקורה – היא לכאורה ענין בפ"ע (שהיא גם לצדיקים גמורים), ומלשון אדה"ז באגה"ת פ"ח „ומאחר שרוח עברה ותטהרם אזי תוכל נפשם לשוב כו' וזו היא תשובה שלימה" משמע שגם תשו"ע היא ענין שבא בהמשך לתשובה על חטא, שלאחרי שחטא צריך (לא רק לתשו"ת אלא) גם לתשו"ע, שאז דוקא היא „תשובה שלימה". ב) בכל אופן, הרי תשובה עילאה היא דרגא נעלית הבאה לאחרי תשובה תתאה, ומהו ההכרח (בביאור) הענין דתשו"ע לקיום „מצות התשובה" כפשוטה (על חטא) ובפרט ל, התחלת מצות התשובה"?

(14) לקו"ת בלק עג, ב ואילך. אוה"ת בא ע' שלב ואילך.

(15) פ"ח צח, ב). וצע"ק במ"ש באגה"ת שם (מר"מ שבהערה הבאה), „דאיהו בן י"ה בינה כו"ל, שמוזה משמע שתשובה זו היא בעיקר באות ו', והשייכות דתשובה זו לבינה היא רק מצד זה שו', „איהו בן י"ה", אבל עיקר ענינה הוא „דתשוב ו' לגבי ה" (כמפורש בר"מ שם, וכן בר"מ שם קכב, א), שהיא בחי' „בעל תשובה

ש„דבר ה' .. היא היא .. המדברת מתוך גרונו“.

ה. והנה בכל א' מב' בחינות הנ"ל (תשובה תתאה ותשובה עילאה) גופא, יש שתי בחינות תשובה, והן שתי הדרגות ד„תשובה“ ו„בעל תשובה“, שישנן הן בתשובה תתאה²² והן בתשובה עילאה (כנ"ל סעיף א).

ביאור הדבר:

אודות שתי הבחינות שבתשובה תתאה מבואר בחסידות¹⁴, שדרגא התחתונה שבה („תשובה“ גופא) קשורה עם העבודה ד„סור מרע“, והיינו מה שהאדם פועל בעצמו שלא יהי' שייך לעשיית שום דבר שהוא היפך רצון ה'; והדרגא הגבוהה שבתשובה תתאה (הבחינה ד„בעל תשובה תתאה“) קשורה עם העבודה ד„ועשה טוב“, והוא „לייגע את עצמו בתורה ותפלה“ יותר מטבעו ורגילותו – והיא הבחינה ד„עובד אלקים“ ש„שונה פרקו מאה פעמים ואחד“, יותר מרגילותו²³.

ומזה מובן, ששתי הבחינות ד„תשובה“ ו„בעל תשובה“ (שבתשובה תתאה) הן מעין הדרגא תשובה תתאה ותשובה עילאה:

בהעבודה דסור מרע נשאר העובד במציאותו, ורק שהעול מלכות שמים שקיבל על עצמו מעכב אותו מלעבור על רצון העליון. ולכן שייכת היא

ועפ"ז מובנת השייכות תשובה תתאה לקיום המצות („סור מרע ועשה טוב“) ותשובה עילאה לעסק התורה²⁰:

הביטול שמצד בחינת הנשמה כפי שהיא כבר לאחרי ה„ויפח“ – ובפרט²¹ לאחרי ירידתה למטה בעוה"ז והתלבשותה בגוף – היא רק כביטול העבד למלך (וכיו"ב), היינו כמו ש„מציאות“ היא בבחי' ביטול לגבי הקב"ה;

וזהו מה שתשובה תתאה שייכת בעיקר לקיום המצות, שהביטול בעבודה זו היא „כעבד המקיים מצות המלך“, כי ענינה של תשובה תתאה הוא (בעיקר) ההשבה למעמדו ומצבו הקודם כפי שהי' לפני החטא („לרחוץ ולנקות נפשם מלבושים הצואים כו"י), שגם אז הי' „מציאות“ כנ"ל.

משא"כ תשובה עילאה, שענינה הוא השבת הנשמה למקורה „כמו שהיתה מיוחדת בו ית' בתכלית היחוד בטרם שנפחה כו"י^{21*}, הרי דרגא זו בתשובה קשורה עם עסק התורה,

20) להעיר, שתשו"ת דסו"מ וע"ט היא בחי' יעקב, ותשו"ע דעסק התורה היא בחי' ישראל (לקו"ת שם ע"ד, ג ואילך) – והרי יעקב וישראל הם ב' הבחינות דנשמה המבוארות בפנים (לקו"ת ר"ה סב, ג. ובכ"מ).

21) מלשון אדה"ז (אגה"ת פ"ח) „שנפח כו' לירד למטה“ משמע ד„שנפחה“ הוא בשביל „לירד למטה“. ועפ"ז: גם כשנפחה כו' (לפני שירדה למטה) אינה בתכלית היחוד כמו שהיתה בטרם שנפחה. ולהעיר מהמשך תרס"ו ריש ע' תצא: שהנשמה מתצמצמת בעצמה לצורך התלבשות כו'. 21*) ראה (בהביטול דתשו"ע) גם לקו"ש חל"ט ע' 87 (ס"ה). ע' 92 (ס"ג). ע' 100 (ס"ה). ע' 105 ס"ג ואילך.

22) ראה לקו"ת בלק שם (עה, א), שבחי' „בעל תשובה“ דתשו"ת היא דוגמת תשובה עילאה. וראה לקמן הערה 24.

23) חגיגה ט, ב. תניא פט"ו.

לתשובה תתאה (שבתשובה תתאה גופא);

עה"פ²⁷ והייתם לי סגולה גוי איתא במכילתא: „והייתם לי – שתהיו קנויין לי ועוסקין בתורה ולא תהיו עוסקין בדברים אחרים“, והיינו, ש„עוסקין בתורה“ לבד אינו מספיק להגיע לאמיתית הענין ד„קנויין לי“, אלא דרוש גם התנאי ש„לא תהיו עוסקין בדברים אחרים“, שהיא²⁸ העבודה ד„קדש עצמך במותר לך“.

כי זה שהאדם עוסק בתורה, גם כשעסק התורה שלו הוא באופן ש„דבר ה' כו' היא היא כו' המדברת מתוך גרונו“, אינו הוכחה שהוא „קנוי“ בכל מציאותו אל השם – כי יתכן שהביטול שלו בעסק התורה הוא מצד זה שהתורה חדרה אותו עד כ"כ שמציאותו נתבטלה; אבל אין זו הוכחה שהוא מצד עצמו בטל במציאות לאלקות.

משא"כ בהעבודה ד„קדש עצמך במותר לך“, היינו מה שהוא מקדש את עצמו ופורש מצרכיו הפרטיים („דברים אחרים“), הגם שהם „מותר לך“ – מודגש, שהוא „מבטל ומסלק את עצמו ורצונו ליבטל אליו ית“²⁹, שאין לו שום מציאות בפני עצמו, וכל מציאותו „קנוי לי“.

עפ"ז מובן שאמיתית הענין דתשובה עילאה מתבטא בהעבודה ד„קדש עצמך במותר לך“, משא"כ

משא"כ העבודה ד„ועשה טוב“, לייגע את עצמו בתורה כו' יותר מרגילותו ע"י שבירת טבעו, הרי בזה „יוצא“ האדם (במדה ידועה) ממציותו, ולכן היא שייכת לתשובה עילאה²⁴.

אבל אעפ"כ, גם העבודה ד„ועשה טוב“ (שלמעלה מ„סור מרע“) אינה אלא דרגא בתשובה תתאה [ורק שבתשובה תתאה גופא ה"ה בחינת תשובה עילאה שבה], כי: (א) גם בהעבודה ד„ועשה טוב“ לא יצא לגמרי ממציותו, אלא רק התגבר על טבעו על ידי מלחמה. (ב) יתירה מזו: גם שינוי טבע רגילותו היא פעולה של האדם (לא כמו בעסק התורה שדבר ה' היא „המדברת מתוך גרונו“).

ו. והנה גם העבודה דעסק התורה הקשורה עם תשובה עילאה כנ"ל, היא רק הדרגא ד„תשובה“ גופא (שבתשובה עילאה), ואילו הדרגא ד„בעל תשובה עילאה“ היא העבודה ד„קדש²⁵ עצמך במותר לך“²⁶. ועפ"י הנ"ל (סעיף ה) ש„תשובה“ ו„בעל תשובה“ הן בדוגמא לתשובה תתאה ותשובה עילאה, מובן, שבתשובה עילאה גופא, הרי עסק התורה הוא בחינת תשובה תתאה שבה, וקדש עצמך במותר לך – בחינת תשובה עילאה שבה.

24) להעיר מלקו"ת שם (עג, סע"ד), שהתשובה דוע"ט היא „על דרך“ ענין השבת הנפש למקורה כמו שהיתה בטרם שנפחה כו' שבאגה"ת פ"ח.

25) יבמות כ, א. ספרי ראה יד, כא.

26) אוה"ת וראר ע' קפה. (כרך ז') ע' ב'תקצו.

27) יתרו יט, ה.

28) אוה"ת יתרו ע' תתי. ד"ה ואתם תהיו לי תר"ס קרוב לסופו. לקר"ש ח"א ע' 258.

29) לקו"ת תצא לה, סע"ד – הובא באוה"ת שם (ע' תתט).

עדיין ממציאותו לגמרי, והעבודה היא לקשר מציאותו עם הקב"ה, לכן, אופן ההתקשרות מצוייר כפי הציור של כחות האדם שבהם ועל ידם נפעלה התקשרות זו; ולכן ג' עבודות אלו שייכות לג' האותיות ה' ו' ה' (דשם הוי"), שיש להן ציור.

משא"כ העבודה דקדש עצמך במותר לך, שענינה מה, "שמבטל ומסלק את עצמו ורצונו" והיא מגלה עצם נקודת ההתקשרות שלמעלה מגדר וציור כחות האדם – נרמזת באות יו"ד, נקודה.

ח. כשם שד' אותיות שם הוי"ת מתחילות עם הנקודה דאות יו"ד, ונקודה זו נמשכת אח"כ בציור של אות ה"א ראשונה, ואח"כ בציור דאות ו', ועד לציור דה' אחרונה³² – כך הוא גם בנוגע לד' עבודות הנ"ל, שאינן עבודות וענינים נפרדים (בעצם מהותם), אלא הן המשך אחד:

התחלתן ועיקרן הוא – נקודת ההתקשרות של ישראל עם הקב"ה שלמעלה מציור (הבאה לידי ביטוי בשלילת מציאותו – "מבטל ומסלק א"ע ורצונו כו", קדש עצמך במותר לך), ונקודת התקשרות זו נמשכת אח"כ בכחי ציור בעסק התורה, ב"ועשה טוב", עד ל"סור מרע".

ולכן, כאשר חסר הביטול דקבלת עול מלכות שמים בהעבודה ד"סור מרע", ה"ז פוגע לא רק בה"א תתאה, אלא גם בג' אותיות שקדמו לה. כי באם היתה נקודת הביטול עצמה (יו"ד) מאירה אצלו, או עכ"פ כפי שהיא

הביטול דעסק התורה הוא רק בחי' תשובה תתאה שבתשובה עילאה:

הענין דתשובה עילאה הוא "לדבקה בו ית' ביחוד נפלא, כמו שהיתה מיוחדת בו ית' בתכלית היחוד בטרם שנפחה כו", והרי לא שייך לומר שאז (בטרם שנפחה") היתה להנשמה איזו מציאות לעצמה. וכיון שהביטול דעסק התורה אינו שולל (לגמרי) מציאות האדם, כנ"ל, לכן ה"ז רק בחינת תשובה תתאה שבתשובה עילאה; משא"כ העבודה ד"קדש עצמך במותר לך", שבה מודגש שכל מציאות האדם קנוי להשם, היא דרגא נעלית יותר והיא אמיתית הענין דתשובה עילאה.

ז. עפ"ז מובן ג"כ הטעם שהעבודה דקדש עצמך במותר לך היא מצד בחי' חכמה שבנפש³⁰, בחי' יו"ד (נקודה), כנ"ל (ס"א) ש"בעל תשובה עילאה" היא בחי' יו"ד – כי ע"י עבודה זו מתגלה עצם נקודת ההתקשרות (של ישראל בקוב"ה) שהיא יו"ד, נקודה, שלמעלה³¹ מציור:

ההתקשרות (דישראל בקוב"ה) בג' העבודות ד"סור מרע", "ועשה טוב" והביטול דעסק התורה, באה באיזה ציור. דכיון שבהן לא יצא האדם

30) "כי קדש היא בחכמה כמו קדש לי כל בכור כו" (לקו"ת תצא שם). ובלקו"ת בלק ד"ה מה טובו* (עה, ב), ש"קדש לי כל בכור" הוא בחי' בעל תשובה עילאה, תשובה דאות יו"ד.

31) בערך שאר האותיות, אף שביו"ד עצמה יש ב' דרגות: שיש בה ציור (קוצין) ושאינן בה ציור כלל (ראה ד"ה החלצו תרנו"ט פכ"ב ואלך. וש"נ).

* הובא באוה"ת שם ובד"ה ואתם תהיו לי שם בהמשך להענין המובא שם מלקו"ת תצא שם.

32) אגה"ת פ"ד (צד, ב. ז. א).

בהציויר ד"עסק התורה" ו"ועשה טוב" (ה' ראשונה ואות ו'), לא ה' חסר אצלו הביטול דקבלת עול.

וזהו גם הטעם דכאשר אדם נכשל בחטא, צ"ל אצלו גם תשובה עילאה, כי דוקא אז תשובתו היא "תשובה שלימה"³³.

ט. זאת ועוד:

לא רק שבשביל שלימות התשובה זקוקים להעבודה דתשובה עילאה הבאה לאחרי תשובה תתאה, אלא עוד זאת, שהתשובה תתאה גופא צ"ל באופן שיהי נרגשת בה (בנוגע לפועל עכ"פ) התנועה דתשובה עילאה.

זאת אומרת, שהקבלה על להבא „לבלי ישוב עוד לכסלה למרוד במלכותו ית' ולא יעבור עוד מצות המלך ח"ו" צ"ל באופן שיורגש בה לא רק הביטול דקבלת עול מלכות שמים [כעבד המוכן לציית ציווי האדון, אע"פ שמציאותו אינה מציאות האדון], אלא גם שהביטול שלו הוא מסובב ותוצאה מזה^{33*} שהוא מיוחד (מצד שרש נשמתו) עם הקב"ה בתכלית היחוד.

יא. ע"פ כל הנ"ל יובן כיצד הביאור במלת תשובה ע"ד הסוד (תשוב ה') מוסיף הבנה ב"מצות התשובה" (שעל האדם):

ע"י אריכות הביאור איך שה' תתאה אינה ענין בפני עצמו אלא היא המשכה מג' אותיות הקודמות, וענין התשובה הוא להשיב ה"א תתאה „למקומה" (כפי שהיא מיוחדת עם שאר האותיות דשם הוי"ו)³⁶ — נתוסף חידוש ב"מצות התשובה", בגמירת הלב „לבלי ישוב כו' למרוד במלכותו ית' כו", דהגם שעיקר ענינה הוא הקבלת עול בנוגע ל"סור מרע" („לבלי ישוב כו' למרוד במלכותו ית' ולא יעבור עוד מצות המלך ח"ו"), ה"א תתאה, מ"מ צריכה להיות מיוחדת עם העבודות השייכות לשאר האותיות דשם הוי"ו.

זאת אומרת, שהקבלה על להבא „לבלי ישוב עוד לכסלה למרוד במלכותו ית' ולא יעבור עוד מצות המלך ח"ו" צ"ל באופן שיורגש בה לא רק הביטול דקבלת עול מלכות שמים [כעבד המוכן לציית ציווי האדון, אע"פ שמציאותו אינה מציאות האדון], אלא גם שהביטול שלו הוא מסובב ותוצאה מזה^{33*} שהוא מיוחד (מצד שרש נשמתו) עם הקב"ה בתכלית היחוד.

יוד. ויש לומר, שזהו גם הביאור (בעבודה) בזה שהענין דתשובה תתאה הוא (לא רק „תשוב ה"א תתאה מבחי' גלות", אלא גם) „תשוב ה"א תתאה למקומה להתייחד ביה"ו"³⁴:

ולכן נוגעת ההקדמה אודות הענין דתשובה עילאה גם ל"התחלת מצות התשובה ועיקרה", כי גם תשובה כפשוטה צ"ל באופן שיורגש בה הענין דתשובה עילאה (כנ"ל סעיף ט).

יב. עפ"ז מובן, שהתיבות „לבאר

יב. עפ"ז מובן, שהתיבות „לבאר

33) אגה"ת פ"ח. וראה לעיל הערה 13. — וראה גם לקו"ש חל"ט ע' 93 ס"ד. ע' 117 ס"ז. 33*) וראה גם שם ע' 86 ס"ד ואילך. 34) אגה"ת פ"ח (מה, א) — הובא בהערת אאמ"ר הנ"ל לענין „לבאר היטב".

35) ראה אגה"ת רפ"ה, ש"המשכת וירידת הנפש האלקי' לעוה"ז היא מבחי' ה"א תתאה. 36) אגה"ת פ"ד (צד, ב. ז, א). פ"ח (צח, א).

ויתירה מזו – ה"לבאר" צ"ל גם "בהרחבת הביאור", "לנגד תשוב ה' עיילאה דבינה": בהקבלה צ"ל נרגש (בהעלם) שהוא מוכן גם לבטל את עצמו ולצאת לגמרי ממציותו (בדוגמת הביטול דעסק התורה)³⁹.

יג. וזוה יש לבאר הטעם שמרמז רק ג' דרגות הראשונות דתשובה, ואינו מרמז גם הדרגה ד"בעל תשובה עיילאה" בחי' יו"ד:

בנוגע לאות יו"ד אין צריכים עבודה מיוחדת שתהי' היא נרגשת בהקבלה "לבל ישוב כו' למרוד במלכותו ית' כו'", כי ענינה של אות יו"ד הוא (כנ"ל ס"ז) נקודת ההתקשרות (שלמעלה מצירור), ובמילא מובן, שנקודה זו נרגשת בכל עבודה הקשורה בשאר ג' האותיות⁴⁰, כיון שענינם הוא (כנ"ל סעיף ז) – המשכת הנקודה בצירור מסויים.

[ואדרבה: כיון שהקבלה שלא למרוד במלכותו ית' היא תנועה של ביטול⁴¹ (שלמטה מבחי' ציור⁴²), לכן

(39) ומכיון שביטול זה (ש"דבר ה' כו' היא היא כו' המדברת מתוך גרונו", הוא בחי' ביטול במציאות [ודלא כהעבודה דשינוי טבע רגילותו, שהיא פעולת האדם (ראה לעיל ס"ה)] – הוא בהעלם יותר ב"התחלת התשובה", מההרגש ד"לייגע את עצמו כו'".

(40) להעיר מתניא פי"ח, שבחי' החכמה שבנפש האדם (יו"ד) "מתפשטת בכל בחי' הנפש כולה... מבחי' ראשה עד בחי' רגלה".

(41) להעיר מהמבואר בכ"מ מהשייכות דיראה תתאה ויר"ע (תו"א קיד, ריש ע"ז. ביאוה"ז פא, א"ב. קונטרס העבודה פ"ג (ע' 18)).

(42) דמכיון שבבחי' זו לא ישנו ענין הגילויים, הרי בה דוקא ה"ביטול" הוא ביותר, שע"י התשובה הוא יוצא לגמרי ומתבטל ממהותו הקדום (משא"כ בתשו"ע, מכיון שהתשובה היא

היטב בהרחבת הביאור" – שהן "לנגד הב' בחי' תשובה שנקט אח"כ, תשוב ה' תתאה, תשוב ה' עיילאה" (כהובא לעיל מהערות אאמור"ר) – אינו רק רמז בעלמא, אלא ביאור (וחידוש) באופן עשיית "התחלת מצות התשובה ועיקרה".

ולכן אומר אדה"ז "לבאר היטב בהרחבת הביאור בהקדים מ"ש בזוה"ק כו'", כדי שיהי' ברור [ע"י הוספת תיבת "בהקדים"] דמ"ש "לבאר היטב בהרחבת הביאור" קאי לא (רק) על "מ"ש בזוה"ק כו'" (כפשטות משמעות הלשון), אלא הוא (גם) ענין לעצמו:

בכדי ש"התחלת מצות התשובה ועיקרה" תהי' "באמת ובלב שלם", הרי "ההכרח"³⁷ שתהי' באופן הנרמז בלשון "לבאר היטב בהרחבת הביאור".

זאת אומרת: אע"פ שמצות התשובה היא "שיגמור בלבו .. לבל ישוב כו' למרוד במלכותו ית' ולא יעבור עוד מצות המלך" (סור מרע"), הענין דה"א תתאה, מ"מ, צ"ל נרגש בה גם הוא³⁸ – היינו, שה"לבאר" צ"ל "היטב", שבהקבלה שלא למרוד במלכותו ית' צ"ל נרגש (בהעלם עכ"פ) שהוא מוכן "לייגע את עצמו" יותר מטבעו ורגילותו (בדוגמת העבודה ד"ועשה טוב");

(37) ע"פ מ"ש בפנים יומתק דיוק לשון "ההכרח" (ולא "צריך לבאר", וכיו"ב).

(38) להעיר מלקו"ת בלק (עה, א), שגם ע"י התשובה דסור מרע, גורם שתשוב ה' תתאה לגבי ו" (והחילוק בין התשובה דסור"מ להתשובה דוע"ט הוא רק אם ה' תתאה מתעלית לה' מלמטלמ"ע, או שהו' נמשך מלמעלמ"ט להשפיע לה' תתאה).

ומאחר שכוונת אדה"ז בתיבות
 „לבאר היטב בהרחבת הביאור” היא
 לחדש כיצד צ”ל ה”לשוב כו”” בפונעל,
 לכן נקט לשון כזו המרמזת רק על ג’
 דרגות הראשונות.

(משיחת ש”פ ראה תש”ל)

.. בפ”מ מחזיר .. שרש נשמתו דבחי’ יחידה.
 ולהעיר גם מלקו”ת בלק (עד, ג), שהתשובה
 דסור מרע היא „קדש לי, קדש א”ע במותר לך”.

דוקא בה נרגש עצם נקודת
 ההתקשרות שלמעלה מציר⁴³];

מצד הרגש גילוי אור העליון, הרי גם בעת
 התשובה (והביטול) יש בה התערבות הרגש
 האדם).

(43) ראה דרך חיים טו, ג: התעוררות תשובה
 בכנ”י מצד עצם נקודת יהדותם שהוא על
 המעשה בפו”מ דוקא .. ועי”ז דוקא גורמים בחי’
 קירוב המאור העצמי כו’. ושם טז, א: ולפי שנעוץ
 תחלה בסוף וסוף בתחלה ע”כ בחי’ התשובה בסוף

